INCLUSIVE EDUCATION

समावेशितशिक्षा

Dr. Kumar Bagewadimath

Assistant Professor

Department of Education

NationalSanskrit University :: Tirupati

e-mail Id - drkumarnsu@gmail.com

YouTube **Startup Samskritam**

समावेशितशिक्षा

I. Unit - Introduction to Inclusive Education

1. अर्थः (Meaning)

परिभाषा (Definition)

अवधारणा (Concept)

प्रामुख्यता (Importance)

E-mail Id - drkumarnsu@gmail.com

अर्थः (Meaning)

समावेशितशिक्षा इति नाम्ना एव ज्ञायते यत् विशेषशैक्षणिकावश्यकतानां पूर्तये भेदभावं विना सर्वधर्माणां सर्वजातिमतानां सर्ववर्णानां च दिव्याङ्गबालानां सामान्यबालानां च क्षमताः अभिज्ञाय तेषां कृते समानकक्ष्यायां समानरीत्या शिक्षणप्रधानम् इति ।

E-mail Id - drkumarnsu@gmail.com

परिभाषाः (Definition)

परिभाषाः - समावेशितशिक्षा विविधसंस्कृतिषु विविधसमुदायेषु च अन्तर्गतानां परम्पराणां माध्यमेन विविधावश्यकतानां दर्शनाय प्रतिस्पन्दनाय च विद्यमाना काचित् प्रक्रिया।

स्टीफन् & ब्ल्याकर्ट - समावेशितशिक्षायाः नाम शारीरिकरूपेण मानसिकरूपेण वा सामान्यबालानाम् अपेक्षया न्यूनक्षमतावन्तः बालाः सामान्यबालाश्च समानकक्ष्यायाम् उपविश्य समानशिक्षणग्रहणाय क्रियमाणा व्यवस्था

E-mail Id - drkumarnsu@gmail.com

अवधारणा: (Concepts)

- सर्वविधबालानां कृते सर्वेषु क्षेत्रेषु समानावसराय पूर्णरूपेण भागग्रहणाय च विशिष्टवातावरणस्य निर्माणम् । तेन तेषाम् आत्मविश्वासवर्धनम् ।
- शाला समाजस्य एकमङ्गम् । दिव्याङ्गबालोऽपि समाजस्य कश्चन सदस्यः ।
- संपूर्णः समाजः शिक्षितः भवेत् ।
- भेदभावं विना सर्वेभ्यः समानशिक्षायाः प्रदानम् ।
- उत्तमसमाजस्य निर्माणम् ।
- सर्वेषां छात्राणां सर्वाङ्गिणविकासः

E-mail Id - drkumarnsu@gmail.com

इतिहासः

समावेशितशिक्षा एकीकरणसिद्धान्तस्य अधिष्ठाने प्रप्रथमतया केनडा - अमेरिकदेशयोः आरब्धा ।

UNESCO विकासशीलदेशान् मनसि निधाय **1970** तमे वर्षे विशेषशिक्षायाः (Special Education) स्थाने अल्पव्ययसाध्यायाः समावेशितशिक्षायाः अनुमोदनम् अकरोत् ।

E-mail Id - drkumarnsu@gmail.com

समावेशितशिक्षाया: ऐतिहासिकं परिपरिप्रेक्षम् (Historical Perspectives of Inclusive Education)

- दिव्याङ्गबालानां कृते वैय्यक्तिकाः सामाजिकाः शैक्षिकाः समस्याः भवन्ति इत्यतः ते स्व-वातावरणे समाजे च पृथग्भूताः दृश्यन्ते ।
- पूर्वं तादृशबालानां कृते एव पृथक् शालाः भवन्ति स्म तत्र तेषां बालानां समस्यानाम् उपरि विशेषावधानं भवति स्म ।
- अधुना एकीकरणस्य समावेशस्य सिद्धान्तः समागतः अतः भेदभावं विना सर्वे समानशिक्षणं प्राप्नुयुः इति धिया समावेशितशिक्षणम् आनीतम् ।
- तदर्थं बहुषु सांविधानिकविधिषु नूतनायोगेषु प्रतिवेदनेषु च अस्मिन् विषये विशेषतया विस्तृतचर्चा अपि कृता वर्तते ।

शैक्षणिकसमावेशस्य सन्दर्भेऽस्मिन् शिक्षकाणां सामाजिकानां पितृणां पोषकानां दृष्टिकोणं परिवर्तयितुं बहुविधशोधाः अपि कृताः दृश्यन्ते।
दिव्याङ्गबालानां कृते

- **District Primary Education Program (DPEP)**
- **Integrated Education for Disabled Children (IEDC)**
- **National Policy on Education (NPE)**
- **Persons with Disabilities Act (PWD Act)**
- **Project Integrated Education for the Disabled (PIED).**

- 1948 तमे वर्षे संस्युक्तराष्ट्रमहासभा (United Nations General Assembly) मानवाधिकाराणां सार्वभौमिकघोषणम् अकरोत् ।
- 1975 तमे वर्षे इयमेव सभा दिव्याङ्गानाम् अधिकारान् अङ्ग्यकरोत् । ततस्ततः सर्वकाराः, राष्ट्रीयाः अन्ताराष्ट्रियाश्च असर्वकारीयाः संस्थाः च इदमङ्गीकृत्य अनेकान् समावेशान्, कार्यक्रमान्, क्रियाकलापान्, योजनाश्च कृतवन्तः ।
- ते सर्वेऽपि कार्यक्रमाः "सर्वेषां कृते शिक्षा (Education for All)" इति विषयेण सह साक्षात् सम्बद्धाः आसन् ।

https://inclusive-ambassadors.eu/